

PRESA LOCALĂ: ABORDĂRI FUNCȚIONALE

LOCAL MEDIA: FUNCȚIONAL APPROACHES

Mariana TOACĂ, *lector universitar,*
Universitatea de Stat din Moldova

Summary

Local media includes media institutions organized so that they disseminate public information horizontally, vertically and locally to ensure communication between social individuals, groups, social levels and classes that coexist in a given habitat. Local media represents an element of the printed media with distinct identity, its character emerges from its goals, roles and its functional particularities. The general role of local media is to strengthen the social space in a particular territory, usually equivalent to an administrative-territorial unit. The overall objective of local media is to provide flow of local information in accordance with national or even international information flow. To achieve this goal, local periodicals are performing a particular kind of media services and media activities which radically distinguish them from the national media.

Keywords: *local media, targets, roles, creative potential, human component, institutional component.*

Societățile umane au creat de-a lungul timpului structuri stabile, denumite instituții, care să conserve și/sau să dezvolte scopurile fundamentale ale indivizilor sociali în particular și ale diverselor grupuri sociale în general. Instituțiile reprezintă sisteme de baza ale coeziunii cu caracter durabil, unitar, exprimat într-o organizare socială. Fiecare instituție este un tip de organizare a unui domeniu al socialului ca mod de rezolvare a problemelor și scopurilor esențiale ale acestora. Mass-media, inclusiv presa locală, sunt instituții organizate în scopul asigurării circuitului informațional, în competența cărora intră diseminarea informației de interes public pe orizontală și pe verticală și asigurarea comunicării între indivizi sociali, grupuri, straturi, pături și clase sociale.

Presa locală reprezintă un element cu identitate distinctă al presei tipărite, caracterul căreia reiese din obiectivele, rolurile și particularitățile funcționale ale presei tipărite. Obiectivul general al presei locale este asigurarea unui circuit informațional de nivel local în concordanță cu circuitul informațional național sau chiar internațional. Întru realizarea acestui deziderat, publicațiile periodice locale prestează un anumit gen de servicii mediatice și realizează anumite activități mediatice care le deosebește radical de presa națională. Între obiectivele care conturează sfera de competențe generale care îi revine presei locale se numără:

- promovarea informației relevante pentru clarificarea valorilor comunitare;
- mediatizarea factorilor și a priorităților care însoțesc orice problemă publică;
- monitorizarea acțiunilor puterii publice locale;
- asigurarea unui grad înalt de participare socială a cetățenilor;
- mobilizarea maselor și orientarea acțiunilor comunitare;
- crearea unui public imaginar cu aceleași valori și viziuni comunitare;
- promovarea practicilor comunitare pozitive etc.

În cadrul unităților administrativ-teritoriale nu toate instituțiile care activează pe acest teritoriu au statute cu aceeași importanță. În comunitățile moderne statutul

publicațiilor periodice locale este unul principal, un statut-cheie, care joacă un rol foarte important în interacțiunile comunitare ale indivizilor, precum și în identitățile sociale ale acestora. Statutul pe care îl deține o instituție sau alta generează rolurile sociale ale acestora. Rolul general al presei locale este de a consolida spațiul social la nivel local, fapt pentru care publicațiile periodice asigură realizarea concomitentă a mai multor roluri particulare, între care:

- integrarea individului social în comunitate și a comunității în societate;
- propagarea tradițiilor locale, a normelor și practicilor pozitive comunitare;
- cultivarea simțului responsabilității cetățenilor pentru calitatea vieții la nivel de comunitate;
- armonizarea relațiilor comunitare pe verticală și pe orizontală;
- mobilizarea populației pentru soluționarea în comun a problemelor sociale;
- coagularea societății prin făurirea rețelelor sociale;
- definirea și ierarhizarea priorităților comunitare și naționale;
- propagarea obiectivelor și valorilor comunitare;
- orientarea acțiunilor comunitare etc.

Presă locală, ca element cu identitate distinctă a presei tipărite, impune cumularea și realizarea simultană a unor activități specifice, prin aceasta oferind publicului său anumite funcții mediatic-comunicaționale. „Activitățile mijloacelor de comunicare în masă reprezintă alternative funcționale, or, apar și se manifestă ca răspuns la multitudinea de interese și de necesități individuale, colective sau sociale ale publicului. În scopul satisfacerii nevoilor informaționale ale indivizilor, jurnalismul social pune în circuit produse mediatice care, fiind valorificate, generează faptul că publicul este informat. Acest fenomen mediatic poartă denumirea de funcție” [6, p.17].

Funcția mediatică este o consecință a activității mass-mediei, ce apare ca răspuns la așteptările publicului și generează anumite activități specifice ca formă și conținut. Cuvântul „funcție” este de origine latină și are multiple sensuri, ce reies din specificitatea domeniului în care este utilizat. Dicționarul Explicativ al Limbii Române [4, p. 404] propune opt explicații pentru această vocabulă, varianta optimală în cazul nostru fiind „sarcină, rol sau destinație”. Definițiile date pentru funcție sunt multiple, pentru noi însă prezintă interes câteva dintre ele, care, din punct de vedere semantic, pot fi utilizate în studiul respectiv. Așadar, în viziunea diverșilor experți, funcția este:

- o contribuție pe care un element o aduce la satisfacerea unei cerințe a sistemului din care face parte, contribuind la menținerea și dezvoltarea acestuia [7, p. 260];
- o relație dintre două sau mai multe elemente ale unui sistem, caracterizată printr-un rol sau finalitate [5, p.37];
- orice activitate desfășurată de mass-media, în înțelesul de influență care se exercită asupra întregii societăți sau asupra unei subdiviziuni a acesteia [3, p. 23];
- un ansamblu al fenomenelor, apărute în procesul satisfacerii unor nevoi [2, p. 71].

Funcțiile comunicaționale ale instituțiilor mediatice raionale derivă, pe de o parte, din specificitatea presei locale în contextul mediatic contemporan, iar pe de altă parte, din funcțiile generale ale mass-mediei. Luând în calcul că jurnalismul local se axează,

prioritar, pe realitatea socială (problemele politice și cele economice foarte rar devin subiecte de reflecție în publicațiile periodice raionale) putem considera că funcțiile presei locale sunt, în principiu, foarte aproape de cele ale jurnalismului social. Funcțiile jurnalismului social sunt:

- ♦ *conexiunea, prin informare, între diverse grupuri și straturi sociale* – mediatizarea nevoilor, promovarea intereselor, formarea imaginii anumitor straturi sociale și asigurarea dialogului social;

- ♦ *social advocacy* – reflectarea și protejarea intereselor grupurilor social-defavorizate sau potențial vulnerabile;

- ♦ *social lobby* – promovarea unor inițiative (de obicei ale societății civile) cu privire la anumite grupuri sociale;

- ♦ *monitorizarea politicilor, proiectelor și programelor sociale* – diseminarea informației privind conceptualizarea politicilor sociale și modul de implementare a acestora;

- ♦ *reflectarea tehnologiilor sociale, necesare soluționării raționale a problemelor sociale* – mediatizarea activităților de parteneriat social între reprezentanții puterii, reprezentanții mediului de afaceri și masele largi;

- ♦ *promovarea valorilor sociale* – producerea materialelor care pot influența formarea abilităților de autoidentificare și autorealizare a individului social și pot preveni comportamentele deviate;

- ♦ *socializarea cetățenilor* – activități jurnalistice orientate spre armonizarea relațiilor interpersonale, a relațiilor dintre individ și grupul social din care acesta face parte sau chiar dintre individ și societate;

- ♦ *conexiunea între domeniul social și alte sfere ale vieții publice* – asigurarea schimbului de informații între toate sferle vieții publice [6, pp.19-25].

Dacă ne referim la funcțiile generale ale mass-mediei, în presa locală iese în evidență funcția de informare, care prevalează atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Dovadă a faptului sunt formele de expresie ale produselor jurnalistice din ziarle locale, cele mai frecvent utilizate fiind știrea, reportajul și interviul. Funcția de informare a mass-mediei se referă la:

- ♦ drept urmare a activității presei, publicul este informat – *funcție*;

- ♦ presa are misiunea de a informa publicul – *rol*;

- ♦ prin informațiile pe care le distribuie, presa influențează gândirea și comportamentul publicului – *efect* [2, p. 70].

Este evident că, presa nu ar exercita o asemenea funcție dacă nu ar exista, ca o premisă a acesteia, o dorință și o căutare de informații, ca expresie a unor necesități elementare ale omului. Iar nevoile pe care le poate satisface jurnalismul social, fie ca substitut, fie ca primă alegere, sunt infinite, or sunt generate de însăși viața în dinamica dezvoltării sale. Răspunzând nevoilor și aspirațiilor certe, difuze și latente ale individului social și ale comunității, instituțiile de presă contribuie la stabilirea ordinii sociale. Presa locală „răspunde unor nevoi și aspirații, clare sau difuze, ale indivizilor și colectivităților – fiind modelată, astfel, de solicitările sau de așteptările acestora – și că, simultan, ea exercită o seamă de influențe asupra vieții sociale, modificând acțiunile indivizilor și grupurilor” [2, p. 70].

De menționat faptul că genurile analitice practic lipsesc în presa locală (excepție fiind editorialele), iar absența tehnicilor de analiză diminuează considerabil funcția interpretativă a presei locale. Și ponderea funcțiilor de culturalizare și de divertisment este foarte modestă în ziarele raionale, îndeosebi din punct de vedere calitativ.

Actualmente, funcțiile de agitație și de propagandă, specifice mass-mediei din perioada sovietică, au devenit rudimente funcționale, deși de jure ele nu se regăsesc printre funcțiile de bază ale presei locale, de facto însă continuă să se manifeste constant și cu o forță destul de puternică în presa finanțată de consiliile raionale. Ca și în perioada sovietică, acest tip de presă locală se subordonează structurilor puterii, își elaborează politicile editoriale în funcție de interesele acestora și se manifestă ca mesageri ai puterii, relația dintre puterea locală și instituțiile finanțate de aceasta bazându-se pe presiuni economice și șantaj. De menționat faptul că nu doar instituțiile finanțate de consiliile raionale adoptă o atare linie comportamentală, ci și unele instituții private care acceptă benevol protecția consiliilor raionale, mediatizând realitatea socială de pe pozițiile și din perspectiva acestora. Este cazul ziarului *Realitatea* din raionul Nisporeni care, în pofida faptului că se autodefineste drept publicație periodică independentă, nu face decât să fortifice imaginea consilierilor și a consiliului raional.

Acest tip de relații dintre puterea locală și instituțiile de presă private se bazează pe interesul reciproc a celor doi actori: instituția de presă obține anumite beneficii economice, iar puterea locală – beneficii ideologice. Relația respectivă transformă instituția de presă în instrument de relații publice al puterii locale, iar serviciile mediatice pe care le prestează această instituție – în mijloace de manipulare a opiniei publice. „În lipsa libertății depline, în primul rând, a celei economice, unele instituții mediatice s-au afiliat, deschis sau camuflat, diverselor structuri social-politice, devenind un instrument în jocul de interese al acestora. Conotația politică a materialelor pe domeniul social reprezintă un indice în favoarea afilierii, deschise sau camuflate, a mijloacelor de informare în masă la diverse partide politice sau mișcări social-politice. Tolerată și chiar acceptată în mediul jurnaliștilor și în societate, această atitudine nu este de natură să favorizeze vreo schimbare pentru a urni starea de lucruri spre bine. O explicație s-ar ascunde în moralul timpului de tranziție, când întreaga societate a trecut de la pasivitatea totală a facultăților de spirit la căutarea unui loc sub soare. În rezultat, realitatea socială începe să fie abordată prin prisma intereselor politice ale unor anumite forțe, iar produsul mediatic finit începe să încline tot mai mult spre propagarea, deschisă sau camuflată, a ideologiei acestora[6, p. 155].

Punctul vulnerabil al presei locale se regăsește în relația pe care o stabilește acest segment de presă tipărită cu puterea locală din care iau naștere activitățile de agitație și de propagandă în procesul de reflectare a realității sociale. Însă ideologizarea nejustificată a abordării mediatice, îndeosebi a problemelor sociale, generează consecințe ce amenință puterea locală, or, în lipsa unui control din partea presei, ea devine incapabilă să dezvolte mecanisme de manevrare, de reducere a riscurilor de revoltă socială.

În opinia noastră, pentru presa locală este specifică funcția de organizare a maselor, ce presupune organizarea socială a acțiunilor umane în raport cu problemele existente la nivel comunitar și armonizarea relațiilor între simplii cetățeni și factorii de decizie

de nivel local. Funcția respectivă se datorează apropierii spațiale a instituției mediatice de publicul său și rolului social pe care îl exercită presa locală. Totodată, această funcție se datorează faptului că în lipsa unor surse de alternativă, instituțiile de presă raionale sunt unicele platforme de diseminare a informației publice și de interes public, de dezbateră a problemelor sociale și de mobilizare a comunităților.

Punctul forte al ziarului local este considerat a fi funcția de organizare a maselor necesară pentru asigurarea unui grad înalt de participare a cetățenilor la viața publică. Pentru a-și consolida această funcție, ziarele locale își diversifică formele de lucru cu publicul prin extinderea activităților organizatorice de parteneriat în diverse acțiuni publice, gen: campanii sociale, expoziții, festivaluri, concursuri etc. Funcția organizatorică în domeniul activităților de presă ia în considerare rolul publicațiilor periodice raionale în asigurarea coeziunii sociale. Coeziunea socială este unul din principalele obiective ale oricărei societăți democratice. Așa cum este definită de art. 158 al *Tratatului Comunităților Europene*, coeziunea este necesară pentru promovarea “dezvoltării armonioase generale” a comunității și cere o reducere a “disparităților între nivelurile de dezvoltare ale diferitelor regiuni și a lipsei de progres a regiunilor defavorizate”, inclusiv pentru zonele rurale. [8]

Există mai multe forme de cooperare a instituțiilor de presă cu indivizii sociali și cu factorii de decizie dintr-un anumit habitat, printre care:

- ♦ activități de promovare a practicilor pozitive;
- ♦ proiecte sociale mediatice;
- ♦ campanii de presă;
- ♦ concursuri, seminarii, ateliere de lucru etc.

Conlucrarea eficientă dintre instituțiile din presa locală și actorii-cheie ai activității sociale dintr-un anumit teritoriu- instituțiile de stat, simplii cetățeni și organizațiile ne-guvernamentale, este determinantă pentru realizarea cu succes a funcției de organizare și asigurarea coeziunii sociale la nivel local.

Astfel, în presa locală, instituțiile mediatice fie că exprimă interesele cetățenilor de rând și mediatizează realitatea de pe pozițiile acestora, uneori situându-se în opoziție cu puterea locală, fie că devin mesageri și pârgii de influența ale consiliilor raionale. Instituțiile mass-media și jurnaliștii care promovează un jurnalism de calitate vor accepta prima opțiune și „vor pleda pentru democrație, fără să susțină opinii particulare” [1, p. 78].

O componentă funcțională importantă este și potențialul de creație al instituțiilor de presă. În linii generale, potențialul de creație reprezintă totalitatea resurselor de care dispune o instituție mediatică pentru reflectarea realității sociale. El determină obiectivele de creație, pune în aplicare și asigură realizarea unui set anumit de funcții și roluri, formează specificul acțiunii mediatice, prin aceasta conferind activității acestei instituții o identitate distinctă. Potențialul de creație al presei locale include în arsenalul său strategic două mari componente: cea umană și cea instituțională. Componenta umană include personalul ziarului, posibilitățile de creative și celecognitive ale jurnaliștilor, factorul uman fiind important și sub aspect calitativ, și sub aspectcantitativ.

Instituția de presă, prin politica sa editorială și prin obiectivele sale de creație, joacă un rol crucial în formarea identității profesionale a jurnalistului, or, anume instituția de presă, pringerințele pe care le înaintează față de competențele și abilitățile profesionale ale angajaților, impune un set de valori profesionale și deontologice ce modelează conduitele profesionale comune unui tot unitar – colectivului redacțional.

Totodată, componenta umană include managementul forței de muncă a publicației. În acest context, selectarea și repartizarea profesională sunt activități funcționale ale instituțiilor mediatiche. Selecția profesională reprezintă procesul de alegere în baza unor însușiri psihice și intelectuale (temperament, caracter, mobilitate fizică, psihică, cunoștințe, abilități etc.) a unui singur candidat din totalul de candidați la o anumită funcție. Selecția profesională se aplică în raport cu persoanele care își propun să suplimenteze o anumită funcție declarată vacantă și expusă la concurs public.

Repartizarea profesională reprezintă acțiunea de orientare și reorientare a factorului uman în cadrul unei redacții în funcție de competențele și experiența profesională acumulată. Repartizarea profesională asigură progresul profesional și dezvoltarea durabilă a potențialului uman al unei instituții de presă.

Investiție în capitalul uman, în special în creșterea calității acestuia, înseamnă și creșterea capacității jurnaliștilor de a participa în mod eficient și creativ la procesul de dezvoltare economică, socială și culturală a regiunilor pe care le valorifică în plan mediatic. Or, în funcție de potențialul de creație a jurnaliștilor și de accentele pe care ei le pun în procesul de abordare mediatică a realității depinde modul în care, într-un viitor apropiat, va reacționa individul social: ce fel de comportament social va adopta, cum își va adapta modelul de consum la exigențele de protecție a mediului, ce relații va stabili cu semenii săi din același grup social sau din grupuri social diferite, cum își va armoniza acțiunile sale cu acțiunile comunitare etc. Prin urmare, dezvoltarea potențialului uman în presa locală este o componentă de natură instrumentală a dezvoltării durabile, un factor esențial al dezvoltării economiei bazate pe cunoaștere și în condiții de sustenabilitate. Un accent mai mare pe dezvoltarea umană, pe asigurarea condițiilor de realizare a acesteia este imperios necesar în presa locală din Republica Moldova. Dezvoltarea potențialului uman poate constitui unul dintre fundamentele șansei dezvoltării durabile a presei locale autohtone, un motor al acesteia, fără de care nu ne putem imagina viitorul acestui segment de presă tipărită.» Dezvoltarea umană nu se poate realiza însă fără resurse materiale și financiare, astfel încât dezvoltarea economică este o condiție sine qua non a dezvoltării umane, această relație de dependență fiind mai evidentă și mai puternică decât cea care se manifestă în sens invers» [9].

Componenta instituțională include rezervele tehnice și capacitățile de producție ale instituției de presă. Capacitatea tehnică include: sediile, echipamentele tehnice tipografice necesare tipăririi ziarelor, echipamentele tehnice de birou necesare procesului de creație propriu-zis, echipamentele de recepție necesare asigurării legăturii instituției de presă cu publicul său și/sau cu alte instituții sociale, capacitatea de distribuire a producției mediatiche finite etc.

Capacitatea de producție este determinată de resursele și posibilitățile de care dispune o instituție de presă pentru:

- ♦ valorificarea unui anumit areal sub aspectul abordării mediatice a realității din acest spațiu;

- ♦ acoperirea în plan mediatic a unui anumit areal, adică diseminarea produsului finit pe un anumit teritoriu, în care instituția de presă își exercită impactul, produce efecte și formează opinia publică;

- ♦ valorificarea unui anumit diapazon tematic;
- ♦ exploatarea unor anumite mijloace și forme de expresie ale produselor mediatice;
- ♦ stabilirea unui anumit tip de relații cu agenții de publicitate și cu cei economici;
- ♦ stabilirea unui anumit tip de relații cu auditoriul său. Lipsa unor strategii de atragere a auditoriului în activitatea mass-mediei se răsfrânge negativ asupra reușitei ziarelor. Or, coparticiparea jurnaliștilor și a cetățenilor în actul jurnalistic, ultimii sugerând subiect de reflecție, întotdeauna facilitează comunicarea mediatică, iar lipsa acesteia distanțează redacția de realitățile sociale, de problemele vitale ale omului de rând și diminuează impactul și efectele produselor mediatice.

Așadar, rolul presei locale în reflectarea realității sociale dintr-un anumit teritoriu în formarea atitudinilor și acțiunilor sociale în raport cu problemele majore specifice acestui spațiu este de neglijat, îndeosebi în societățile care se află într-o tranziție de durată. Conștientizarea profesională a beneficiilor pe care le poate avea societatea de pe urma activităților de calitate a presei locale este o cerință a timpului. Această constatare revalorizează necesitatea cercetării aspectelor conceptuale și funcționale ale segmentului respectiv al mass-mediei întru identificarea noilor oportunități și standarde de activitate profesională menite să faciliteze impactul și efectele presei locale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Charity A. *Doing public journalism*. New York: The Guilford Press, 1995. 187 p.
2. Coman M. *Introducere în sistemul mass-media*. Iași: Polirom, 1999. 240 p.
3. Cuilenburg J. J. ș. a. *Știința comunicării*. București: Humanitas, 2004. 324 p.
4. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*. București: Univers Enciclopedic, 1998. 1194 p.
5. Fereol G. *Dicționar de sociologie*. București: Știință și Tehnică, 1998. 254 p.
6. Stepanov G. *Jurnalismul social: aspecte definitorii*. Chișinău: CEP USM, 2015. 264 p.
7. Zamfir C., Vlăsceanu L. *Dicționar de sociologie*. București: Babel, 2011. 770 p.
8. *Tratatul Comunităților Europene*. [On-line]: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_ro.htm (Accesat 28.02.2016).
9. Molnar M. *Repere ale dezvoltării umane și coeziunii sociale în România*. [On-line]: <http://oeconomica.org.ro/files/pdf/94.pdf> (Accesat 28.02.2016).